

DRZWI (767) *sb pl t*

drzwi (763), **drwi** (4); drzwi: drwi *ZapWar* (17:3); *RejKup* (9:1).

N drzwi (88). ◇ *G* drzwi (233). ◇ *D* drzwiám (13), drzwi(o)m (2); -(o)m *SkarŻyw*; -ám : -(o)m *BibRadz* (3 : 1); -ám (12), -(a)m (1). ◇ *A* drzwi (240). ◇ *I* drzwiami (137); -ami (127), -ami (3), -(a)mi (7). ◇ *L* drzwicach (53); -ach (24), -ách (16), -(a)ch (13); -ach *GroicPorz* (2), *GrzepGeom*, *RejPos*, *KuczbKat*, *BierEz* (2), *SkarŻyw* (3), *MWilkHist*, *ReszPrz*, *WujNT* (2), *KlonWor* (2); -ách *BielKom*, *RejWiz*, *RejZwierc*, *BudBib* (4); -ach : -ách *Leop* (4 : 1), *BibRadz* (3 : 1), *BielKron* (1 : 7). ◇ *dubium* *du L* drzewiu (1) *ZapWar* 1521 nr 2272.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – XIX w.

Obracające się na zawiasach ruchome zamknięcie otworu wejściowego do budowli lub jakiegoś wnętrza; często sam otwór zamykany inaczej, np. zasłaniany kotarą lub zakładany kamieniem; *ianua Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *valvae Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *fores Murm*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *posticum Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*, *Cn*; *ostium Murm*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *porta Calep*, *Cn*; *hostium*, *limen*, *valva Mącz*; *apertura in pariete*, *fenestrae*, *ianua (cancellata, fenestrata, reticulata)*, *lumen*, *bipatens porta*, *posticula*, *pseudothyrum*, *vacuum ostium*, *bifores valvae Cn* (767) : y nyewszyąłem drzwy throych sz zawyeschamy y cztherech law *ZapWar* 1513 nr 2161, 1503 nr 1947, 1523 nr 2288; *BierEz* B4, D3v [2 r.], E2v, M3v, Q [2 r.] (9); w dom tam wnidz chciała/ ale żadnym obyczaiem niemogła/ bo były zamkniony drzwi v *Annálfa*. *OpecŻyw* 111, 113v, 164v, [170]v; *Murm* 131; *Mymer*¹ 30v; *HistJóz* B4, C, D; *BartBydg* 70b; *TarDuch* B5v, C7v, C8; *FalZioł* IV 56a; *RejRozpr* 12; *LibMal* 1543/12 [2 r.], 1544/84, 1545/102v, 1547/124v [2 r.], 1552/167v, 1554/194v; *RejJóz* C3v, F3v; *RejKup* c4v, c6v, e5 [2 r.], p6, p7; *Sciány* w bronach y drzwi onego pǎlacu s *Słoniowych* kofci były *HistAl* Hv, Lv, Nv; *MurzNT* *Mar* 15/46, *Luc* 13/25; *KromRozm* II xv; *KromRozm* III F6v; *Diar* 95; *BielKom* B6; *GroicPorz* h3, n3v, p2v, mm3v; *KrowObr* 100v [2 r.], 163v; *RejWiz* 15, 17, 54, 54v, 107 (10); Tedy fie ogoli *Názáreus*/ [...] przededrzwiami [!] *Przybytku* przymierza [*ante ostium tabernaculi*] *Leop* *Num* 6/18; Wnidźże á zámkni o sobie drzwi [*claudite ostium tuum*] *Leop* 4.Reg 4/4, *Lev* 8/4, 14/11, *Num* 11/10, 16/27, *Iudic* 9/51 (38); *KochZuz* A2v, A3, A4; *RejFig* Aa4, Aa8v, Eev [2 r.]; A ná tych drzwiách zdrzewá oliwnego [*Et duo fores (marg) duo ostia (-) e lignis oleae*]/ wyrzezawfzy *Cherubiny* y *pálmy*/ y *kwiáty*/ powlokl ie *złotem* *BibRadz* 3.Reg 6/32, I 4 *marg*, *Gen* 7/16, 18/1, 19/6, 3.Reg 6/8 (55); gdy chcieli do *Krolá* wnidź/ wrothny ich niepuścił/ á gdy prętko zá nimi zawierał/ vkrzynął iednemu pǎlec drzwiámi *BielKron* 397v, 30 [2 r.], 33v, 38, 456v, 458 (36); ítrzegá drzwi *dłużnicy*. *KochSat* B; *KwiatKsiąż* D3v; *Ostium taciturnissimum*, *Bárzo* cíche drzwi/ nie skripiá [!] nic. *Mącz* 438b; *Valva*, *Wrotá*/ drzwi/ bramá o dwu skrzydlách/ pierzeeye álbo wierzeeye weśpołek fie íchodzące. *Mącz* 475a, 68b, 92c [2 r.], 133d, 163c, 182c (29); *OrzQuin* M3v; *Prot* C2v; y tám [*w sklepie*] kazał go [...] zámknąć kilkiem kłotek ítraż v drzwi przyftháwiwfy. *GórnDworz* S6v, C6, O5 [5 r.], O5v [2 r.], Pv; *GrzepGeom* A3v; á gdy przydziefz do drzwi ogrodnich v wiąz [!] nic v forty *HistRzym* 103v, 37v, 38, 52v, 85v [2 r.]; *RejPos* 27, 82v, 115, 163, 295 (9); *BiałKat* 301; *HistLan* C2v [3 r.]; we drzwiách onego *Ráiu* był poftánowion *Cherubin* *KuczbKat* 375, 370; áno *dłużnicy* v drzwi *zágładáią*/ á on fie krije *RejZwierc* 59v, 24, 65, 136, 194, 194v (14); *WujJud* 86v; (Były) też dwoie wrotá v pǎlacu y v *świątynie* [!]. Y dwoie wrotá v

drzwi [*duo ostia erant ostiis portae*] *BudBib Ez* 41/24, *Iudic* 19/22, 26, *2.Reg* 13/17, 18, I 431v *marg* (42); *BudNT Luc* 11/7, *Act* 12/6; *CzechRozm* 266; *KarnNap* B3v; *Calag* 478b; y poštáwił v drzwi mego domu pła wielkiego ná lánčuchu *SkarŻyw* 436; á krwią iego [*baranka*] podwoie drzwi swoich mázáli *SkarŻyw* 480, 120, 252, 285, 399, 496 (35); *MWilkHist* D4v [2 r.], E3 [2 r.], E3v, G3v (10); *StryjKron* 607; *ZapKościer* 1582/40v; *CzechEp* 344; *KochFr* 105; *KlonŻal* D4v; *KochSz* C2; *ReszPrz* 110; *WerGośc* 219, 247; Muřę trwác v drzwi miłéy podpárřzy fye ściány. *PudlFr* 50, 73; *PaprUp* H2v; *GórnTroas* 31; *ActReg* 142; *Calep* 165a, 429a, 497b, [742]a, 795a, 824a, 1032a; *GostGosp* 146; *GrabowSet* Q4, R4; *KochFrag* 41; *LatHar* 702, 715; y przywáliwřzy do drzwi grobu kámieñ wielki [*Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti*]/ odřzedł. *WujNT Matth* 27/60; Przyřzedł Iefus drzwiami zámknionemi [*ianuis clausis*] *WujNT Ioann* 20/26, *przedm* 40, *Mar* 1/33, 2/2, 15/46, 16/3 (37); *SarnStat* 255, 264; *ZapMaz II G* 97/90; *KmitaSpit* C3v; *SkarKaz* 8a, 204a [6 r.], 204b, 205a, 610a (12); *GoslCast* 60; *SkarKazSej* 697b; V dworu teř zás wytrwałř mieřiac Ruřki/ Niřli przybijá ná drzwi reieřtr Pruřki. *KlonFlis* H3v; Więc kámieniem okrutnym/ on duřy niecnotá/ Záwalał drzwi do iámy *KlonWor* 22, 2, 22, 24, 34, 37, 42 [2 r.] (11).

W porównaniu (1): (tyt) *Kalsiopea*. (-) Iákim křztałtem drzwi řtojá kluczem przepędzoné/ Ták té gwiazdy zdádžá fye tám być rozřádzoné. *KochPhaen* 8.

W charakterystycznych połączeniach: drzwi skrzy(p)ną (skrzypią) (3); drzwi strzec; do drzwi dopuřcić; u drzwi czekać (2), czujący, sta(ną)ć (4), trwác; ze drzwi wyniřć; drzwi obwarować, otworzyć (otwierac, otwarte, otwierające się) (47), przeniknąć, rozpuřcić, zakłáść, záložýć (5), zamknąć (zamykać, zamknione, pozamykane) (78), zaprawić, zaprzec (zaparte) (4), zawrzec (zawierac, zawarte, zawrzone) (15); przede drzwi wyniřć; przez drzwi wniřć (wchodźci, weszcie) (7), wprowadzić; we drzwi tłuc (2), wchodźcy, wrywać się (2); drzwiami iřć (przyřć) (4), skrzypac, wniřć (wchodźci, weszcie) (6); za drzwiami słuřac (słyřec) (2), sta(ną)ć (3).

Przysłowie: Ktho nie ma co dáć/ muři v drzwi řtác. *BierEz* Sv.

Ledwie wlas ze drzwi az psi (iako mowjá) wkrupy *ActReg* 130.

Frazy: *peryfr. bibl.* »progi (a. stopnie) drzwi niech pociera noga twoja« = *odwiedzaj często* (2): Gdy vyrzyřz mądrego/ wřtaway ráno do niego/ á progi drzwi iego niech poćiera nogá twojá [*gradus ostiorum illium exterat pes tuus Vulg Eccli* 6/36]. *SkarKaz* 42b, 580a.

»drzwi otworem, otworzysto, otworzone stojá; drzwi otworem stojące, otwarte a. otworzone« [*w tym*: *komu* (3), *dla kogo* (1); *do kogo* (1)] (1 : 1 : 1; 1 : 2): *Patentes fores*, Drzwi otworem řtojące. *Mącz* 283c, 283b; *GórnDworz* B6v; *RejZwierc* 65; tym závářzy do Ceřárzá drzwi otworzone řá *BielSpr* 50v; *ZawJeft* 26.

Zwroty: »doby(wa)ć drzwi« [*szyk zmienny*] (5): *BielKron* 147, 458, 458v; A ták gdy ono mnořstwo chćiało pod nim wziąć zamecźek/ y dobywác drzwi gwałtem w bronách [*et aulicam ianuam aggredientibus*] *BudBib 2.Mach* 14/41; *SkarŻyw* 559.

»(za)kołatać we, u drzwi; kołat we drzwi« [*szyk zmienny*] (15 : 2; 2): *BierEz* Sv; *MurzNT Luc* 13/25; *RejWiz* 12; *Leop Act* 12/13; *BibRadz Luc* 13/25, *Act* 12/13; *BielKron* 388v; *Fores quicquid est futurum feriam*, Niechay vrořcie zřąd co chce ya yednák zákołácę we drzwi *Mącz* 340d, 121c, 287a

[2 r.], 339b; *HistRzym* 79; *WujNT Luc* 13/25, *Act* 12/13; czego chcesz, przecz we drzwi. Kołácesz? *CiekPotr* 67, 67, 84; *ZbylPrzyg* B2v.

»u drzwi legać« = *spać, nocować pod drzwiami* (1): Ten obyczaj mowienia od tych ieft wzięt/ ktorzy v drzwi legáią *BibRadz* I 3 marg.

»leżec (a. legać), położyć się u drzwi, przede, za drzwiami« = *być w nędzy, żebrać* [szyk zmienny] (5 : 1; 3 : 2 : 1): ktory żebrák imięniem łázárz/ ktory leżał v drzwi iego [*qui eiectus erat (marg) iacebat (-) ad ianuam eius*]/ Będąc wrzodowatym *MurzNT Luc* 16/20; *Leop Prov* 14/19; *HistRzym* 37v; *RejPos* 162; *Polozeł* [!] fię zebrakiem [!] v drzwi oyca íwego. *SkarŻyw* 135 marg, 135.

»być pilen jako pies drzwi« (1): Kiedyby mężczczyzná zámilowawszy/ nie był pilen iáko ieden pies drzwi tych/ ktore polubił *GórnDworz* Bb3v.

»drzwi (ot-, z-)siec, porąbać« [szyk zmienny] (5 : 2): othszyekl drwy vszyeny y pothvoye szyekl zavorą slamal y drzvy vyszthky [!] sszyekl *ZapWar* 1505 nr 1994, 1503 nr 1925, 1926, 1927, 1508 nr 2947; *GórnRozm* H.

»siadać (a. sieść, a. siedzieć), być u drzwi« = *żebrać, być w nędzy* [szyk zmienny] (5 : 1): *BierEz* E2; *Leop Act* 3/10; *SkarŻyw* 97, 135, 304; Y poznawáli go/ iz on był ktory dla iálmuzny siadał v drzwi Nadobnych kościelnych [*qui ad eleemosynam sedebat ad speciosam portam templi*] *WujNT Act* 3/10.

»za troistemi drzwiami siedzieć« (1): W Twárdéy kámiennéy wieży/ y zá troiítémi Drzwiami siedząc Dánáé nieprzelomionémi *KochPieś* 36.

»sieść u drzwi« = *na niskim miejscu* (1): gdyby był iáki krol ábo iákie kfiązę wezwano do iákiego domu powážnego/ á miały fie cífnąć á fieść v drzwi ábo ná nizłzym mieyfcu. *RejPos* 227v.

»stać, nastać się u drzwi, przed(e), za drzwiami; stojący przede drzwiami, u drzwi; stanie u drzwi« = *czekać* [szyk zmienny] (14 : 13 : 6; 2; 1): *BierEz* B3v [2 r.], Sv; *OpecŻyw* 111; *RejKup* E, i6; *KrowObr* 220v, 240v; Poydzye tám gdzye tym władną v drzwi fie náftawšzy/ Vzyębnawšzy muši precz oczy záplákawšzy. *RejWiz* 122; *BibRadz Ioann* 18/16; *Mącz* 323a, 417a; *RejFig* Aa2v; *RejAp* 11v, 12, 44, 45v [2 r.], 184v; *GórnDworz* R5; *HistRzym* 60; *RejZwierc* 65, 189; *BudBib Iudic* 4/20; *KarnNap* B3; *SkarŻyw* 118, 165; *PudłFr* 66; *LatHar* 729; *WujNT Ioann* 28/16, *Iac* 5/9, s. 846, *Apoc* 3/20; *SiebRozmyśl* M2; *SkarKaz* 347b; *GosłCast* 68.

»u drzwi, przede drzwiami stać; stojący przede drzwiami« = *pilnować* [szyk zmienny] (4 : 1; 2): *BierEz* E2; *RejWiz* 78; *BibRadz Act* 5/23; *RejPos* 78v; *RejZwierc* 193; Zećiełmy cięmnice náleźli zámknioną ze wšzytką pilnošcią/ y štrože štojące przede drzwiami [*et custodes stantes ante ianuas*] *WujNT Act* 5/23; *WysKaz* 33.

»drzwi wybić (a. otbić)« [szyk zmienny] (13): *ZapWar* 1532 nr 2469, 1542 nr 2559, 1547 nr 2502; *RejKup* e4; Non est flagitium adolescentulum potare, non est neque fores efringere. Nie yeft fromotá młódzieńcowi biešiadowác/ Nie yeft y drzwi wybić. *Mącz* 249d, 135d [2 r.], 163c; *RejPos* 225v; Więłza winá w Státućie/ gdy kto drzwi wybije/ Niž gdy ieden drugiego/ vmyłlnie zábije. *BielSat* E [*idem BielRozm*]; *RejZwierc* 55v; *Calag* 132a; *BielRozm* 32.

»(wy)łam(ow)ać; wylamane drzwi« (3; 1): Vlyłzawšzy to ludzie miáłtá onego/ náthychmiałt wylamáli drzwi do páłacu krolewskiego *HistAl* L6; *BibRadz Gen* 19/9; *Mącz* 413d; *KlonWor* 24.

»ze, przede drzwi wypychać (a. wypchnąć)« (2 : 1); *Mqcz* 469c; Niepokoynego ze drzwi wypychaia. Gdy łpokoynego zacni nãwiedzaiã *RejZwierc* 227v; Elimino – Zedrzy wipicham. *Calep* 356a.

»wystawić drzwi« (1): Wyftãwić drzwi. *Frangere fores. Calag* 132a.

»wytrãcić drzwi« (1): *Convellere repagula atque effringere fores*, Wyrwãć zãpory y wytrãcić drzwi. *Mqcz* 478c.

Wyrazenia: »drzwi dwoiste; o dwu drzwiach« = *drzwi dwuskrzydłowe, podwójne* (1 : 1): Vczyniã teź v mieyfã modlitwy drzwi dwoifte [*fecit fores*] z oliwnego drzewã *BibRadz* 3.Reg 6/31; *Biforis quod habet duas ianuas* – O dwu drzwiach. *Calep* 131a.

»drzwi kościelne« [*szyk* 16 : 7] (23): *Valvae*. KoŃcyelne drzwy. *Murm* 129 [*idem* (2)] *Mymer*¹ 8; *BartBydg* 165 [2 r.]; *KromRozm I* A4v; *KrowObr* 100v; *Leop* 2.*Esdr* 6/10, *Act* 3/2, 10; *BibRadz I* 353v; *BielKron* 37, 39, 62, 180v, 298; *WujJud* 50v; Drãbãnci z Hãlãbarty KoŃcielnych drzwi ftrzegli. *StryjWjaz* C2; *SkarŻyw* 97, 113, 249; *WujNT Act* 3/2, 10, s. 429.

»drzwi miejskie, brony miasta« (1 : 1): y przyŃedł ku drzwiã mieyfãkim [*et venit ad ostium civitatis*] *BudBib* 3.Reg 17/10, *Ios* 8/29.

»drzwi Pańskie« (1): Otwórzcie mi drzwi pańskie: niech dam dźięki Ńwemu Dobrodźieiowi wielkiemu. To łã ony żywego bogã wdźięczne progi/ Tu cnotliwym wolne drogi. *KochPs* 178.

»drzwi w poły się otwierające« = *dwuskrzydłowe* (1): *Valvae* – Drzwi wpoli Ńie othwie raiãce. *Calep* 1101b.

»drzwi u sieni, do sieni, sienne« [*szyk* 13 : 1] (11 : 2 : 1): anym mu vczynyl pyãczy Carbow na pothuoyach drzwy vsyemy [!] yego *ZapWar* 1521 nr 2271, 1503 nr 1925, 1926, 1927, 1504 nr 1994, 1521 nr 2270 (10); Potym Opony do Sieni/ Słupy iey z PodŃtãwki ich/ y Oponę miãfto drzwi v Sieni [*portae atrii*] *BibRadz Ex* 35/17; Ktemu iefzcze y opony od Sieni/ y ZaŃlonę ktora bywa we drzwiãch v Sieni [*portae atrii*] *BibRadz Num* 4/26, *Ex* 38/31; *KlonWor* 42.

»drzwi skryte« (1): Y otworzywŃy drzwi Ńkryte [*occultam portam*] gdzie wchãdzali nã koŃcioł *BibRadz* 2.*Mach* 1/16.

»zadn(i)e drzwi« (3): *Posticum, ostium in posteriori aedium parte*, Zãdnye drzwy. *Murm* 131; *Mymer*¹ 31; *BartBydg* 120b.

Zestawienie: »Drzwi Nadobne, Ozdobne« = *spectosa porta* (w *Ńwiãtyni Jerozolimskiej*) [*szyk* 1 : 1] (1 : 1): że tho on był co nã iãłmuźnie Ńiadał v Ozdobnych drzwi koŃcielnych *Leop Act* 3/10; *WujNT Act* 3/10.

Szeregi: »drzwi i okna« [*szyk* 3 : 1] (4): otworzywŃy okna y drzwi *FalZioł* V 62, *ktv*; *HistAl* Hv; *SienLek* 2v.

»nie drzwi ale (ani) okno (abo jaka dziura)« (2): iź Chriftus nie wŃedł drzwiami/ ãle oknem/ ãbo iãkã dziurã. *WujNT* 386; y nie wychodźiłbych z mieŃzkãnia mego drzwiami ãni oknem: ãlebych Ńciãnę przekopał w rzeczy wćiekãiac. *SkarKazSej* 706a.

»podwoje i (albo) drzwi« [*szyk* 6 : 3] (9): anym vczynyl wpothwoyach y vedrzewy wszyennych trzechnasczye karbow gwalthem *ZapWar* 1521 nr 2272, 1521 nr 2270, 1523 nr 2155, 1549 nr 2663,

1550 nr 2674; Nápiífelz ie ná podwoiách y ná drzwiách domu twego [*super postes et ianuas*] *Leop Deut* 11/20, *Deut* 6/9, *Is* 57/8; *RejAp* 67v.

W przen (109) : Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Ierufalem. Iuż ſtały nogi naſze we drzwiach twoich o Ierufalem. Nogi, to ieſt żądza ſerdeczna, we drzwiach, tho ieſt iużeſmy w onym niebieſkim pałaczu żądzą y myſlą. *WróbŻołt* 121/2; *RejKup* o7v; Kto zawarł drzwiami Morze [*Quis conclusit ostiis mare*]/ gdy ſie wyriwało iákoby z żywota wychadzáiąc? *Leop Iob* 38/8; *RejZwierc* 135v; *BudBib Iob* 38/8; piſmá [...] ſą drzwiami przez ktore do Bogá wchodźimy *CzechEp* 135; *KochFr* 33; *PowodPr* 10; Lácno náleſć mądrość tym/ ktorzy ią miłuią: oná vprzedza tych ktorzy iey prágną/ y oná ſię im pierwey vkázuie. Y kto ráno wſtawa/ náyduie ią v drzwi ſwoich. *SkarKazSej* 664a.

W porównaniach (8): *FalZioł* [*8]v; na czym wszytek porządek dobry w RP należy, powiedzieli, że to są zawiasy, na których RP nie inaczej jako drzwi wisi *DiarDop* 109; *KrowObr* 35; Iáko ſię drzwi obráćią ná hakoch/ tak leniwiéc ná łóžku ſwoim. *BibRadz Prov* 26/14; ábowiem ty pięté żyły/ tylko przy ſtáwiéch ſą/ nie inácéy iákoby zawiáły/ ná kthorych drzwi álbo okiennice á wieká chodzą *SienLek* 142v; że w onym żywócie do ktorego przez ſmierć iáko przeze drzwi wchodźimy *KarnNap Ev*; *WujNT* 540. *Cf* »drzwi Morza Pontskiego«.

Przysłowie: Czemużeſ ták záſlepił oczy ſwoie/ iż nie widzifz tych Lázárzow leżących przed drzwiami twemi? *RejPos* 163; ieſliże nie leżyfz iáko on Lázarz będącz pełen rozlicznych grzechow/ nie ináczeý iáko wrzodow á bóleſci [!] przed oblicznością Páná ſwego á przededrzwiámi [!] iego. *RejPos* 164v, 162v [2 r.], 164v [2 r.], 185v [2 r.], 192 [ogólem 9 r.].

Zwroty: »(być) we drzwiach, u drzwi, przed drzwiami« = *nadchodzić* (o czymś złym), *zagrażać bezpośrednio* (3 : 1 : 1): *MurzNT Mar* 13/29, s. 156; In cervicibus bellum, pro in vicino. Tudziefz zá páfem/ przed drzwiami. *Mącz* 50b; tákże y wy gdy obaczyćie iż ſię to dżiac będzie/ znajćiefz żeć iuż blisko ieſt we drzwiách [*quod in proxime sit in ostiis*] *WujNT Mar* 13/29, *Matth* 24/33.

»(za)kołatać we, u, do, na drzwi; kołacący do drzwi« = *dać znać, szukać pomocy* (8 : 2 : 1 : 1; 1): *RejAp* 45v *marg*, *Ee3v*; kiedy ku they ſpráwie zákołáćą we drzwi *RejPos* [340], 196, 259v, 298v, [340] *marg*, 345 [2 r.], 346; A teź thám pewnie nigdy fortuná we drzwi nie zákołáće *RejZwierc* 135v; Ocz proſić będziećie/ mnie Poſrzedniká máiąc/ w Imię moje weźmiećie. Kołáćmyfz ná drzwi iego/ poki nam chce odewrzeć/ przeſtawfzy wżego złego *ArtKanc M14*; *LatHar* 253.

»u drzwi leżeć« = *być niepokojonym, potrącanym, nie mieć spokoju* (1): Tákkże káždy złoſnik iákoby v drzwi leżał/ Bo nie długi pokoy iego/ przed złoſćiami ktore oćiązáią ſumnienie iego. *BibRadz I* 3 *marg*.

»tuż za drzwiami leżeć« = *pilnować drzwi, czatować* (1): Ale ieſli źle czynić będziefz/ tedy grzech tuż zá drzwiami leży [*ad ostium peccatum cubat*]/ y wola iego poddána tobie będzie/ á będziefz miał zwierzchność nád nim. *BibRadz Gen* 4/7.

»drzwi otworzyć (a. otwierać); drzwi otworzone (a. otwarte)« [*w tym: komu* (15), *ku komu* (1), *przed kim* (3)] [*szyk zmienny*] (14; 1; 13): *KrowObr* 171v, 179v; *OrzQuin Xv* [2 r.]; *RejAp* 38 [2 r.], 39 [4 r.], 46v; iákoby to byłá náuká Epikurow ktoraby ludźiom drzwi do wſzytkiego złego otwieráła. *GrzegŚm* [A2]v; To drzwi otworzy káždemu do częgo go iedno iegos ſproſna myſl wiedzie. *RejZwierc* 70; *WujJud* 30v; Oto dałem przed tobą drzwi otworzone [*ecce dedi coram te ostium apertum*] *BudNT*

Apoc 3/8 [przekład tego samego tekstu *RejAp* 38]; *SkarŻyw* 39; *ReszPrz* 62; *WisznTr* 7; *ArtKanc* M14; *WujNT* 1.*Cor* 16/9, 2.*Cor* 2/12, *Apoc* 3/8, 4/1; *SkarKaz* 347b. Cf »otworzyć drzwi mowy«, »otworzyć drzwi serca«, »otworzyć drzwi wiary«, »drzwi żywota otworzyć«.

»otworzyć drzwi mowy« (1): áby nam Bog otworzył drzwi mowy [*ostium sermonis*] ku opowiedaniu táiemnice Chrístufowej *WujNT Col* 4/3.

»otworzyć drzwi serca« (1): Pothym wrotny/ to ieft wola twa/ która ieft wolna/ ma otworzyć drzwi fercá twego/ á ma cie wiełc ku pierwey niewinności *HistRzym* 47v.

»[komu] otworzyć drzwi wiary« (1): á iż Pogánom otworzył drzwi wiary [*et quia aperuisset gentibus ostium fidei*]. *WujNT Act* 14/26.

»drzwi żywota otworzyć« (1): O niezczęfna godzino cóś mnie w świat wydała/ Czemuś nie rádniey z mátki do grobu podála? Czemuś drzwi żywota ná świat otworzyła *GrabowSet* B.

»ku drzwiom się przybliżyć« = *nadejść* (o czymś złym), *zagrozić bezpośrednio* (1): to potym íprobuiefz/ Gdy w oyczzną [!] idący gorłzy čás poczuiefz. A day Boże by fie me słowá odmieniły/ Aleć fie iuż ty ku drzwiám bárzo przybliżyły. *WisznTr* 7.

»stać u drzwi sumnienia« (1): iż czárt on od wiekow nieprzyiaciel twoy/ ítoi iáko mocny zbroinik wftáwicznie v drzwi sumnienia twoiego. *RejPos* 79v.

»(do) drzwi trafić, zgadnąć« = *znaleźć dobre rozwiązanie, dać sobie z czymś radę* (2 : 1): Kiedy na nie co przypádnie/ Ledwe drugi do drzwi zgádnie *RejZwierc* 231; że gdy iuż práwie około nas gore wkoło/ mácáiąc drzwi tráfić niemożemy. *PowodPr* 77. Cf »ku drzwiám dobrej rady trafić«.

»ku drzwiám dobrej rady trafić« (1): ták iż ku drzwiám dobréy rády tráfić/ ná żadnym Seymie/ żadną miárą nie możemy. *OrzQuin* E3v.

»wchodzić (a. íść) (prawdziwemi) drzwiami, przeze drzwi, (nie) drzwiami a nie (ale) dziurą wleźć (a. włazić)« = *osiągnąć co, dojść do władzy w sposób uczciwy, legalnie* [szyk zmienny] (12 : 1; 10 : 3): *Leop ZZ3v*; Gdyż nam Pan rofkazał iednoż tego ducha mieć zá prawdziwego/ który ízáfuie prawdziwemi słowy iego. A ten iedno wchodzi tymi prawdziwemi drzwiami do owczarniey iego *RejPos* 346v, 347v; ná doftoyności nie wchodzi drzwiami/ ále inedy iáko włázowie. *SkarJedn* 338, 49, [d9]; Kto nie wchodzi drzwiami do owczárnie [*qui non intrat per ostium in ovile ovium*]/ ále wchodzi inedy ten ieft złodziey y zboycá. *WujNT Ioann* 10/1, 10/2, s. 348, Aaaaaa3v. Cf *Szereg*.

»drzwi zamykać, zawierać; drzwi zawarte, zamknięte« [w tym: *komu* (3), *przed kim* (3), *ku czemu* (1)] = *nie dawać dostępu, nie udzielać pomocy* [szyk zmienny] (4 : 3; 4 : 3): Abowiem żadnemu ku łálce Bożey nie íą drzwi záwarte *KuczbKat* 360; *RejZwierc* 55, 227v; *WujJud* 86v; záwieráią drzwi ízczodrobliwości Páńłkiey íwoią niewiárą *WujJudConf* 261; niegodzień ieft pomocy ludzkiey/ [...] kto zámyka wśzy przed profzającym: á drzwi przed potrzebniemi [*qui claudit aures precantibus, fores egentibus*]. *ModrzBaz* 68v; *Excludo* – wipicham, drzwi przed drugim zamikam. *Calep* 384a.

Wyrażenia: »drzwi ciemne« (1): Zázci íą otworzone wrotá ímierci? á drzwi ciemne widziałliś? [*et ostia tenebrosa vidisti?*] *Leop Iob* 38/17.

»drzwi Morza Pontskiego« (1): v Konftántinopolim morze íciefniło fie wielkimi ciáłnościami kthore íą by drzwi morzá Pontłkiego/ przes kthore Pontus idzie w Propontidem *BielKron* 273v.

»drzwi mowy« (1): *WujNT Col* 4/3 cf »otworzyć drzwi mowy«.

»drzwi do nieba, (do) królestwa niebieskiego« (4 : 2): Ták też dla zaflug Lázárzá/ [...] áby nam cí otworzyli drzwi do niebá. *KrowObr* 171v, 167v, 175v, 192v, 193; Drzwi królestwá niebiego [!]/ przez grzech nam zamknione bywáią *WujJud* 86v.

»drzwi piekielne mocy« (1): Iezu ktorys do piekła łępujący y drzwi moczne y piekielne mocy połamał. *TarDuch* C7.

»drzwi dobrej rady« (1): *OrzQuin* E3v cf »do drzwi dobrej rady trafić«.

»drzwi serca, serdeczne« (1 : 1): gdy [*pochlebstwo*] od drzwi łerdecznych zaráz odepchnione nie będzie *SkarŻyw* 212. Cf »otworzyć drzwi serca«.

»drzwi sumnienia« (1): *RejPos* 79v cf »stoć u drzwi sumnienia«.

»drzwi wiary« (1): *WujNT Act* 14/26 cf »otworzyć drzwi wiary«.

»drzwi żywota« (1): *GrabowSet* B cf »drzwi żywota otworzyć«.

Szeregi: »od drzwi do drzwi« (1): *Ostiatim* adverbium, Od drzwi do drzwi/ od domu do domu. *Mqcz* 271b.

»(nie) drzwiami ale (a nie) dziurą« =(nie)legalnie (*ale podstępem*) (3): iż nie drzwiami/ ále dziurámi do kościoła Świętego wlezi? *KrowObr* 38v; A toć łą znáki páłterzá prawdziwego/ [...] ktory drzwiami á nie dzyurá włázi do łtádá Páńłkiego *RejPos* 346v; A thákie iuz pímo wilki drapieźnemi zowie/ ktorzy nie drzwiami ále przez dách á dziurámi do tey łwiętey owczárniej Páńłkiej włázá *RejZwierc* 40v.

Przen (12) :

a) *bibl.* O Chrystusie jako tym, który umożliwia wejście do nieba (11) : *KrowObr* 192v [2 r.]; *BibRadz Ioann* 10/7, 9; Iamći iefł drzwiami [*Ego sum ostium*]. Przez mię iefłi kto wnidzie/ zbáwion będzie *WujNT Ioann* 10/9, s. 346, *Ioann* 10/7, s. 348; *SkarKaz* Oooovb.

Zwrot: »do drzwi trafić« (1): *Duch* ł. odźwierny/ bez iego náłchnienia nikt do drzwi/ to iefł do Chryłtułá/ nie tráfi *SkarKaz* Oooob.

Szereg: »drzwi a droga« (1): gdyż łie on łam tymi drzwiami á tą wierną drogą názywáć raczy. *RejPos* 346v.

b) *Otwór, wejście* (1) : iż vłta łą drzwi żołádkowe ktorimi tam łtrawa wchodzi. *GlabGad* Cv.

a. *Jako odpowiednik hebrajskiego wyrazu „delet” znaczącego m. in. ‘drzwi’ a także ‘wieko skrzyni’* (1) : Ofiárownik wziął łkrzynię iednę/ y przebił dziurę w wieku iey (*marg*) włá. we drzwiach iey. (–) [*et perforavit foramen in ostio eius*]. *BudBib* 4.Reg 12/9.

Synonimy: brona, forta, pierzeje, uliczka, wierzeje, wrota.

Cf [DWIERZA], DŹWIERZE